

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323- 2/ 25
Konu : Dilekçeniz

ANKARA
06/01/2009

Sayın Prof. Dr. Hakkı KESKİN
Platz der Republik 1
11011 Berlin/ F. ALMANYA

İlgi: Sayın Bakanımız Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK'e hitaben yazılan 24 Kasım 2008 tarihli dilekçeniz

Türkiye'de yaşayan Alevî vatandaşlarımızın taleplerine ilişkin ilgi dilekçeniz incelenmiştir.

Türkiye'de din öğretiminin hukukî temeli **Tevhîd-i Tedrisat Kanunu**'na dayanmakta, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin hukukî temelini de T.C. Anayasasının 24. maddesi oluşturmaktadır. Anayasanın 24. maddesinin 4. bendinde, din ve ahlâk eğitim ve öğretiminin Devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer aldığı; 42. maddesinde ise kimsenin eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamayacağı, öğrenim hakkının kapsamının kanunla tespit edilip düzenleneceği, eğitim ve öğretimin Atatürk İlkeleri ve İnkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yapılacağı, bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerlerinin açılmayacağı hükmü yer almıştır.

Anayasanın 5. maddesinde devlete yüklenen “... **insanın manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak...**” yükümlülüğü kapsamında eğitim ve öğretim hizmetlerini de mütalâa etmek gerekir. Bundan dolayı öğretim kurumlarımızda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi programlarıyla insanın manevî varlığını geliştirici bir potansiyel olarak dinler hakkında öğrencilerin aydınlatılması, Anayasanın 5. maddesi çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin görevlerinden biridir.

Ayrıca, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 12. maddesinde de; Türk Millî Eğitiminde lâikliğin esas olup, din kültürü ve ahlâk öğretiminin ilköğretim okulları ile lise ve dengi o kullarda zorunlu dersler arasında yer alacağı; 13. maddesinde ise, öğretim programları ve eğitim metotlarının bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan aynı yasanın 10. maddesinde; eğitim sisteminin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk İlke ve İnkılapları doğal olarak bunların kapsamı içerisinde Lâiklik ilkesinin ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk Milliyetçiliğinin temel olarak alınacağı kuralına yer verilmiştir.

Bunlarla birlikte uluslararası birçok antlaşmalarda da din öğretiminin yapılmasının bir zorunluluk olduğu yer almaktadır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde, belirli bir din, mezhep ya da dinî oluşumun öğretimi yapılmamaktadır. Bu çerçevede, programların hazırlanmasında;

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-
Konu : Dilekçeniz

(2)

- İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dinin, doğru anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunulması,
- Evrensel boyutta insanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde, dinin önemli bir etken olduğu, bu ilişkilerin olumlu yönde gelişebilmesi için bireylerin bilimsel yöntemle verilecek din öğretimine ihtiyaç duydukları,
- İslâm dininin; kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisi gerçeği dikkate alınarak İslâm dininin ve bundan kaynaklanan ahlâk anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılmasına ve öğretilmesine ağırlık verilmesi,
- Öğrencilerin inanç ve kültür dünyalarına genişlik kazandırmak ve başka dinden olanlara karşı daha hoşgörülü ve anlayışlı davranışlarda bulunmalarını sağlamak amacıyla diğer dinler hakkında genel bilgilerin verilmesi,
- Sağlıklı bir din ve ahlâk öğretimiyle öğrencilerin, Türk Millî Eğitiminin Temel Amaçları arasında ifadesini bulan millî, ahlâkî, insanî ve kültürel değerleri benimsemeleri, beden, zihin, ahlâk, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişmeleri, böylece kültürel yabancılaşmanın önlenmesi gibi hususlar hedef alınmıştır.

Söz konusu programlarda yukarıda belirtilen temel hedeflerin yanı sıra, bütün dinlerin mensuplarının ve dolayısıyla İslam'ı farklı biçimde yorumlayan vatandaşlarımızca da kabul edilen; adalet, aile kurumuna önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, ölçülülük, yumuşak huyluluk, güvenilir olmak, cömertlik, sabır, samimiyet, namuslu olmak, alçak gönüllülük, sözünde durmak, emanete riayet etmek, kardeşlik, duyarlılık, doğruluk, dürüstlük, estetik duyarlılık, hoşgörü, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, paylaşımcı olmak, fedakârlık vb. evrensel değerlerin de öğretimi ön plana çıkarılmıştır.

Türkiye'de yaşayan Alevi vatandaşlarımızın din öğretimine konu olan talepleri gerek 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan Orta Öğretim, gerekse 2007-2008 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programlarında karşılanmıştır. Söz konusu programlarda İslâm'ın çeşitli anlaşılma biçimlerine yer verildiği gibi Alevîlikle ilgili konulara da yer verilmiş, Kur'an merkezli ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsenmiştir.

Öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak hazırlanan her iki program bir bütün olarak ele alınmış ve ilköğretimde daha çok düşünce ve yorum farklılıklarına girilmeden temel değerleri içeren konulara yer verilmiştir. Orta öğretim programında ise dinin temel değerleri yanında İslam'ın yorum farklılıklarına da yer verilmiş olup bu bağlamda ülkemizde yaşayan Alevi vatandaşlarımızın ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmuştur. Hazırlanan taslak programlar, farklı okullarda çalışan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ve İlahiyat Fakültelerindeki akademisyenlere gönderilmiştir. Bu amaçla farklı kesimlerden kişilerin katıldığı bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştaya her görüşten katılımcının yanında özellikle Alevi-Bektaşî düşüncesine sahip öğretmen ve akademisyenler de iştirak etmiş olup

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-
Konu : Dilekçeniz

(3)

önerileri değerlendirilmiştir. Ayrıca **Cem Vakfı başkanı Prof. Dr. İzzettin Doğan tarafından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları ve ders kitaplarında Alevilik düşüncesine yer verilmesine ilişkin Bakanlığımıza verdiği dilekçedeki istek ve önerileri de dikkate alınmıştır.**

Bu doğrultuda hazırlanan İlk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programlarında ve ders kitaplarında aşağıdaki konulara yer verilmiştir.

İlköğretim 6. sınıf;

Ahmet Yesevi

Alevi-Bektaşî düşüncesinin önderlerinden Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli'nin hocası olup Alevi-Bektaşî düşüncesinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Dinî hoşgörünün yaygınlaşması ve hoşgörüye dayalı yaşam biçimi ile diğer din mensuplarının da sevgi ve saygısını kazanması nedeni ile ders kitaplarında konu edinilmiş ve O'nun düşünce ve görüşlerine geniş yer verilmiştir.

Hacı Bektaş Veli

Kültür tarihimizin büyük düşünürlerinden biri olan Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi tarafından Anadolu'ya gönderildikten sonra Anadolu'da tasavvuf yolu ile insan sevgisi, kardeşlik ve iman gibi değerlerin yerleşmesine, hoşgörü ve insan sevgisini esas alan bir anlayışla Alevi-Bektaşî düşüncesinin oluşmasına öncülük etmesi nedeniyle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine konu edinilmiştir.

Türklerde Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi

Bütün Müslümanlarca Ehl-i Beyt sevgisi ortak bir değer olarak kabul edilir ve Alevi-Bektaşî düşüncesinde de önemli bir yere sahiptir. Ehl-i Beyt, Hz. Peygamber'in aile bireylerinden; kızı Hz. Fatıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i ifade etmektedir. Alevi-Bektaşî düşüncesinin esası da bu isimlere dayandırılır. Türkler, ehl-i beytteki insanların isimlerini çocuklarına vermekte, Fatma, Ali, Hasan ve Hüseyin gibi isimlere toplumumuzda sıkça rastlanmaktadır. Bu da Türk milletinin Hz. Muhammed ve onun ehl-i beytine duyduğu sevgi ve saygıyı göstermektedir. Bu nedenle program ve ders kitaplarında bu konuya yer verilmiştir.

İlköğretim 8. sınıf;

İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri

Bu konuda İslam düşüncesi içerisinde oluşmuş inançla ilgili yorumlar, fıkhi yorumlar ve tasavvufi yorumlara yer verilmiştir. Tasavvufi yorumlar başlığı altında ise Alevi-Bektaşî düşüncesi anlatılmıştır.

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-
Konu : Dilekçeniz

(4)

Ortaöğretim 9. sınıf;

Hız. Fatıma ve Aile Fertleriyle İlişkileri

Hız. Fatıma, Alevi-Bektaşî düşüncesinde önemli yeri olan ehl-i beytin önemli isimlerinden biridir. Bu başlıkta; Hız. Peygamber'in kızı ve Hız. Ali'nin eşi olan Hız. Fatıma'nın aile fertleri ile olan örnek ilişkileri ele alınmıştır.

Ahmed Yesevî

İlköğretim 6. sınıf programında da yer verilen Hacı Bektaş Veli'nin hocası olan Ahmet Yesevi konusuna, ortaöğretimde öğrenci seviyesi de göz önünde bulundurularak, onun sözlerinden örnekler verilerek konu daha da genişletilmiştir.

Hacı Bektaş Veli

İlköğretim 6. sınıf programına alınan Hacı Bektaş Veli konusuna ortaöğretim seviyesinde daha geniş yer verilmiştir. Bu konu başlığı altında, O'nun insan sevgisi ve hoşgörüyü dair düşünceleri anlatılmıştır.

Ortaöğretim 10. sınıf;

Hacı Bektaş Veli'nin Makâlât Adlı Eserinde Tevhit ve İnanç Esasları

Bu başlık altında Hacı Bektaş Veli'nin, İslam'ın temel inanç esasları ve dinin buyrukları ile ilgili düşünceleri yer almaktadır.

Hız. Ali'nin Örnek Şahsiyeti ve İbadetin Önemine Dair Sözleri

Hız. Ali, Alevi-Bektaşî düşüncesinde önemli yeri olan ehl-i beytin önemli isimlerinden biridir. Bu başlıkta; onun örnek şahsiyeti ve ibadetin önemine dair sözlerine geniş şekilde yer verilmiştir.

Ortaöğretim 11. sınıf;

Kültürümüzde Hız. Muhammed Sevgisi

Bu konuda Alevi-Bektaşî önderlerinden olan Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi, Hatayi (Şah İsmail), Kaygusuz Abdal'ın Hız. Muhammed sevgisine ilişkin söz ve düşüncelerinden örnekler verilmiştir.

Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi

Bu başlıkta kültürümüzdeki ehl-i beyt sevgisi; Hoca Ahmet Yesevi, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Dede Korkut, Hatayi (Şah İsmail), Pir Sultan Abdal, Kul Ahmet, Derviş Mehmet gibi Alevi-Bektaşî düşüncesinin önemli isimlerinden örneklerle dile getirilmiştir.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-

Konu : Dilekçeniz

(5)

Şiirlerimizde Hz. Muhammed Sevgisine Örnekler

Bu konu başlığında, Hz. Muhammed'e duyulan sevgi; Alevi-Bektaşî düşüncesinin temsilcilerinden olan Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hatayi (Şah İsmail), Pir Sultan Abdal ve Kaygusuz Abdal gibi şair ve ozanların şiirleri ile ifade edilmiştir.

Barış ve Kardeşlik

Bu başlıkta, Alevi-Bektaşî düşüncesinde önemli yeri olan Cebbar Kulu'nun barış ve kardeşlik ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

Ortaöğretim 12. sınıf;

Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar

Kültürümüzde önemli yeri olan Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Ahi Evran ve Hacı Bayram Veli gibi şahsiyetlerin düşünceleri ile oluşan tasavvufi yorumlara bu konuda yer verilmiştir.

Yesevilik Düşüncesi

Bu başlık altında Hoca Ahmet Yesevi'nin fikirleri ile oluşan Yesevilik düşüncesinden Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Geyikli Baba ve Sarı Saltuk gibi Alevi-Bektaşî şahsiyetlerin etkilendikleri ve bu sayede İslam'ın ve Alevi-Bektaşîliğin Anadolu' da yaygınlaşmasına öncülük ettikleri anlatılmıştır.

Alevilik-Bektaşîlik Düşüncesi

Bu başlık altında; **Alevilik-Bektaşîlik düşüncesi ve yorumu, cem töreni, muharrem orucu, görgü ayini, ikrar verme cemi, Kerbela-Muharrem ayini, semah** gibi konular anlatılmış ayrıca "*deyiş, nefes, üç sünnet yedi farz, mürebbi, musahip, pir, dede, talip, hacip, düvaz imam, cemevi, rehber, gözçü, çerağcı, saka-ibriktar, sofracı, kurbanı, semahcı, peyik, iznikci, on iki hizmet*" kavramlarına yer verilmiştir. Alevilik ve Bektaşîlik düşüncesi, Buyruklar ve Divanlar gibi Alevilik düşüncesinin temel kaynakları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu başlıkta yer alan bilgiler görsel öğelerle de desteklenmiştir.

Hacı Bektaş Veli'nin Makalât'ında Dört Kapı, Kırk Makam

Bu başlıkta Hacı Bektaş Veli'nin *Makalât* isimli eserinde yer alan; İslam'ın temel esaslarına, emir ve yasaklarına, ahlaki hükümlerine dair örnekler sistematik bir biçimde verilmiştir. Görüleceği üzere yeniden geliştirilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programları ve ders kitaplarında ülkemizde yaşayan Alevi vatandaşların dinî anlayışlarına önemli ölçüde yer verilmiştir.

Söz konusu öğretim programında ayrıca diğer dinler ve inançlar hakkında da objektif bilgilere de yer verilmiştir. Bu bağlamda;

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-

Konu : Dilekçeniz

(6)

İlköğretim 8. Sınıf öğretim programında;

- Din Niçin Evrensel bir gerçekliktir?
- Niçin birden çok din vardır?
- Günümüzde yaşayan büyük dinleri tanıyalım
  - ✓ Yahudilik
  - ✓ Hristiyanlık
  - ✓ İslam
  - ✓ Hinduizm ve Budizm

Ortaöğretim 9. Sınıf öğretim programında;

- Tek Tanrıcılık
- Çok Tanrıcılık
- Gizemcilik
- Bilinemezlik
- Tanrı tanımazlık

Ortaöğretim 12. Sınıf öğretim programında ise;

- Yaşayan dinlere genel bir bakış
  - ✓ İbrahimi dinler
  - ✓ Hint dinleri
  - ✓ Çin ve Japon dinleri
  - ✓ Geleneksel dinler
- Dinlerin benzer özellikleri
  - ✓ İnanç özellikleri
    - Tanrı
    - Kutsal Kitap
    - Peygamberlik
    - Ahiret
  - ✓ Ahlak özellikleri
- Dinlerde çevre bilinci
- Küreselleşen dünyada dinler arası ilişkiler vb.

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

Sayı : B.08.DÖG.0.14.01.02.323-
Konu : Dilekçeniz

(7)

Yukarıdaki değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programlarını geliştirme süresi boyunca, gerek İslâm gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuş, batıl ve hurafeye dayalı yanlış bilgilerden uzak durulmuştur. İslâm'la ilgili bilgilerde; Kur'an merkezli, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsenerek İslâm kaynaklı bütün dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmış; inanç, ibadet ve ahlâk alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an'la ve Hz. Peygamberin çabalarıyla oluşturulmuş ve bütün Müslümanları birleştiren ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Yorumlardan birisini telkin edip diğerini dönüştürmek yerine; sadece bireylerin, dinî kültür ve ahlâkî değerler hakkında doğru bilgilenmeleri amaçlanmıştır. Bununla birlikte, dinin anlaşılma biçimleri olarak tanımlanan mezhepler ve dinî oluşumlar, yok sayılmamış; kültürel zenginlik ve farklı düşünce ekolleri olarak görülmüştür. İlk aşamada dinin ortak paydaları, daha sonraki aşamada ise tarih boyunca ortaya çıkan farklı yorumlar hakkında, dinî-kültürel boyutuyla tasvir edici bir tarzda bilgi verilmesi hedeflenmiş ve bu amaçla bazı ünite ve okuma parçaları konulmuştur. Hatta diğer dinlere de yer verilerek dinler arası açılımlı bir ders niteliği kazandırılmıştır. Bu yaklaşıma uygun olan, bütün dinî ve ahlâkî değerler, öğretime konu edilmiş, ancak din eğitiminde kullanılan yaklaşımlardan birisi olan doktrin merkezli ya da mezhep merkezli bir din öğretimine dönüşmemesine büyük özen gösterilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. İrfan AYCAN
Bakan a.
Genel Müdür